

velése, a hol valami kellemeset éltünk át. Az ember például bizonyos meghitté vált ház látásán örömet vél érezni, holott csak azokból az emlékekből merít élvezetet, melyekkel a látvány associative összekötve van.

További sorban az érzetátvitelt taglalja az író, példának okáért a hatásról az okra. A mindennapi életből tudjuk, hogy ha valami örvendetes vagy lesújtó esemény ér bennünket, melynek okát ismerjük, vagy ismerni véljük, akkor ez a valóságos vagy vélt ok önmagában is örvendetessé vagy gyűlöltté válik előttünk. De sőt a suggestio psychológiája újabban arra is megtanított, hogy a meggyőződés, hogy bizonyos pszichikai képességekkel vagy dispositiókkal bírunk vagy nem bírunk, alkalmas arra, hogy e képességeket tényleg fölébressze vagy paralyzálja.

Nagy jelentőségűek végre a társasági életre, az emberi nem fejlődésére nézve az egyénről egyénre történő behatások is, s ezeknek fontosságát sem lehet tagadni az érzelmi dispositiók körében. Ilyenmű behatásoknak három typusát állítja fel Ehrenfels: a kényszer, a példa által való hatást s a suggestiót.

Ezekben állanak tehát azok a mozzanatok, melyek az egyéni dispositiók ébrentartására vagy módosítására elhatározóan folyván be, a dolgok értékét a körülmények szerint minősítik becslésünk előtt.

—r—d.

* * *

Mind. N. S. Nro. 6. April, 1893.

I. *Notes on Reform in Logic: Alfred Sidgwick.* E cikkben szerző a logikai terminus technikusok megváltoztatását javasolja. Egyes logikai kifejezéseket bírálat alá vesz és e közben fejtegeti, hogy a szó többértelmű lehet és a szabatos értelmet csak a többi szavakkal való teljes összefüggésben találhatni ki; a szavak ne kössenek bennünket túlságosan, új szavakat alkothattunk, ha okvetlenül szükséges, de a régi szavakat is megtarthatjuk, ha azokat a megváltozott elméletekhez képest módosított értelemben vesszük.

II. «*A The Nature and Aims of Philosophy: Prof. Henry Jones*» című értekezés annak a gondolatnak kifejtése, hogy a philosophia élete éppen abban áll, hogy a philosophusok nézeteikben nem tudnak megegyezni. Abban a pillanatban, a mint ez a megegyezés létre jönne, ez nem jelentené azt, hogy

a philosophia végcélját elérte, hanem halálát jelentené. A mint a művészet a civilisatio haladásával más eszményeket állít fel, úgy teszi azt a philosophia is, hogy vagy más problémákat állít fel, vagy a régieket más szempontokból tekinti.

III. *Unreasonable Action: Prof. Sidgwick.* A híres ethikus azt a tételt vitatja, hogy megeshetik, hogy valaki nemcsak jobb meggyőződése szerint cselekszik, vagy kötelességét mulasztja, hanem, hogy midőn cselekszik, *erkölcsileg* vél cselekedni, és csak utólag látja át, hogy oktalanul és erkölestelenül cselekedett, de az illető pillanatban hamisan ítélte meg helyzetét és erkölcsi kötelességeit.

IV. *The Epistemology of Ed. v. Hartmann: W. Caldwell.* Az író Hartmann Eduard ismerettani nézeteit ismerteti e két munka alapján: «Kritische Grundlegung des Transcendentalen Realismus» és «Grundproblem der Erkenntnisstheorie.»

V. A *Discussions* rovat alatt négy kisebb közlemény található részint pszichológiai, részint logikai tartalommal.

VI. *Critical Notices: E. Dilmann: Eine neue Darstellung der Leibnizischen Monadenlehre, auf Grund der Quellen.* Ismerteti Wallace. 1890-ben Gerhardt, Leibnitz philosophiai műveit új kiadásban 7 kötetben adta ki. Dillmann műve ez új kiadás szerint készült és oly alapos, hogy mindenkinek, ki Leibnitz philosophiájával tüzetesen foglalkozik, csak melegen ajánlható. V. H. Münsterberg: Beiträge zur experimentellen Psychologie. Ismerteti E. B. Tischener. Ismertető a munkát nem igen jelesnek tartja. F. Paulsen: Einleitung in die Philosophie. Ismerteti H. Dendy és igen előnyösen szól a műről mind tartalmát, mind stílusát illetőleg. — A *Notes* című rovatban Caroline A. Foley arról szól, milyen átgondoltak, nyelvileg szabatosak és világosak voltak az elhalt Croom Robertson philos. előadásai. A második közlemény, W. I. Greenstreettől, a süket Hellen Keller bámulatosan gyors szellemi haladásáról szól, kiváltképen a nyelveknek tanulásában. Anyanyelvében feltűnő költői, válogatott és találó szavakkal fejezte ki magát. A franczia nyelvet is eléggé gyorsan tanulta meg. Van még végre egy kis közlemény E. B. Tischener-től, mely a pszichológiai nomenclatura fontosságáról szól és egyes szavakat a maga részéről is ajánl.

—r—ó.

* * *

«*A fejlődés törvényei, különös tekintettel a társadalmi és gazdasági életre. Irta Jász Géza. Budapest, az Athenaeum-társulat bizománya. 1893.*»

Ily című munka hagyta el a sajtót, 328 lapon, három főrészbe osztva be, melynek egyes fejezetei az összes erők levelezését egy erőre, a melegre, továbbá a bolygó-, a szerves- és az embervilág fejlődését, legvégül pedig a gazdasági élet fejlődését tárgyazzák, nem önálló kutatás alapján ugyan, de a rendelkezésre álló tudományos irodalom bő kihasználásával. Ezt magában véve korántsem kifogásolnánk a kétségkívül fiatal szerzőnél, de azt már igen, hogy forrásait fel nem sorolja, s így azoknak kritikai mérlegelését meg nem könnyíti.

A mi a munka lényegét illeti, Jász egy pozitív bölcsesleti rendszer föllállítására törekedett, mely a világ összes tüneteit a pozitív tudás alapján, tudományos adatok segítségével fejtsse meg, s hogy az egyes tünetek közt megtalálja a közös kapcsolatot, s a tudomány minden ágát szerves összefüggésbe hozza, erre nézve egy közös erő, egy közös törvény fölvételéhez folyamodik, mely által a fejlődés ugyanazonosságát a világ minden terén megállapíthatónak hiszi. Ezt a közös erőt, ezt a közös törvényt a *melegben* látja, melynek két fázisára mutat a lassú lehűlésben és a hirtelen meggyúlásban. A hűlés alatt megy végbe — úgymond — minden fejlődés.

Systematizálva ez alap gondolatot a Spencer-féle analogia módszertani próbáján, végig kíséri Jász a hűlés processusát, egyfelől a bolygó- és a szerves-világ, másfelől az embervilág családi, társulati, erkölcsi, szellemi és gazdasági életének különféle fejlődési fokozatain, mindenütt négy-négy analog állapotot mutatva fel, mint megfelelőt a bolygó-világ ködös, folyós, szilárd kérgű és szilárd állapotának. Ilyenekül látja a szerves világban a gyermek-, ifjú-, férfi- és aggkort; a családi életben a közönséjséget, polygamiát, monogamiát és többférjűséget; a társulati életben a kezdetleges, a harcziás, a védelmi és munkás társadalmat, az erkölcsi élet nyilatkozásában a kezdetleges erkölcsiséget, az érzelmek, a szív és ész, és végül az értelem világát; a szellemi életben a bálványimádást, polytheismust, monotheismust és legfelsőbb fokon a világerő tudatát; végre az emberi gazdaság terén az ősgazdálkodást, a földművelést, a kettős gazdaságot és az ipari gazdaságot.

Az «anyag és az erők» című fejezetben, a fentebbiek